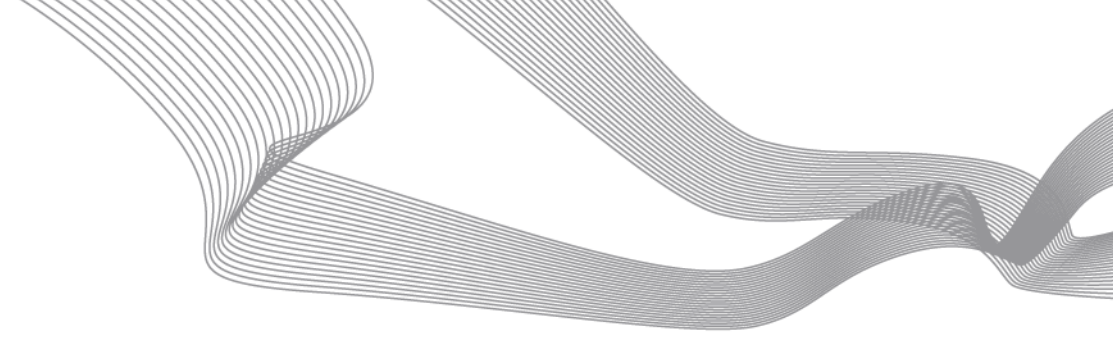

Kalajoen vesienhoitoryhmän perustaminen ja vesienhoitotyön toimintasuunnitelma

Meidän Kalajoki – Vesienhoito käytännön työnä Kalajoen
valuma-alueella -hanke

Laura Liuska
30.9. 2013

Sisältö

1. Johdanto	3
Toimintakentän hahmottaminen	3
Vesienhoitoryhmän perustaminen	5
Vesienhoitoryhmän kokoukset	6
2. Vesienhoitotyön edistäminen Kalajoen vesistöalueella	8
Vesienhoidon toimintasuunnitelma	9
3. Vesienhoitotyö tulevaisuudessa Kalajoen vesistöalueella – ajatuksia ja ideointia	12
4. Yhteenveto	13
5. Kirjallisuus	15
Liitteet	16

1. Johdanto

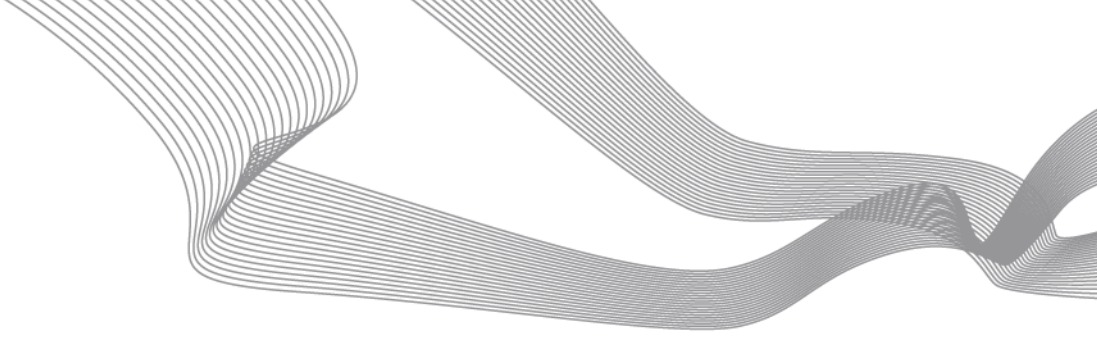
Kalajoen vesienhoitoryhmän perustaminen lähti tarpeesta luoda Kalajoen vesistöalueelle paikallinen toimija, joka neuvottelisi vesien hoidosta ja käytöstä. Tavoitteena oli aloittaa suunnitelmallinen työ Kalajoen tilan parantamiseksi, arvostuksen lisäämiseksi ja vetovoiman kasvattamiseksi. Vesienhoitoryhmän perustamiseksi tehtävän työn taustalla oli Ympäristöhallinnon vuonna 2008 tekemään selvitykseen perustunut tieto Kalajoen vesistöalueen tyydyttävästä ja paikoin vain välttävästä ekologisesta tilasta. Tilanteen parantamiseksi haluttiin lisätä yhteistyötä ja vuoropuhelua Kalajoen vesistöalueen toimijoiden kesken. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen ja Ylivieskan kaupungin valmisteleva Meidän Kalajoki -hanke käynnistyi marraskuussa 2012. Toteuttajaksi valikoitui Kalajokilaaksossa kuuden kunnan alueella toimiva Vesikolmio Oy. Rahoittajina olivat EAKR-rahasto, valtio ja Ylivieskan kaupunki.

Nykyiset toimenpiteet eivät Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueen toimenpideohjelman mukaan riittävästi tavoitellun hyvän tilan saavuttamiseen koko Kalajoen vesistöalueella tavoiteltuun vuoteen 2021 mennessä (Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus). Tarvittavia lisätoimenpiteitä ei saada toteutettua ilman uusia toimijoita ja yhteistyömalleja. Esimerkiksi Ympäristöministeriön julkaisemassa vesien kunnostusstrategiassa todetaan, että yksityisen sektorin panostuksen ja kansalaisten omaehtoisten kunnostusten merkitys tulee kasvamaan, kun kuntien ja valtion resurssit pienenevät (Olin, 2013). Myös valtion myöntämää rahoitusta ohjataan yhä enemmän yksityisille tahoille ja yhteisöille. Tämä korostaa myös Kalajoen vesienhoitoryhmän perustamisen tarvetta, sillä Kalajoen vesistöalueella ei ole aikaisemmin ollut vesienhoitoon liittyvää yhteistyöelintä. Esimerkiksi muualla Suomessa toimivat paikalliset tai alueelliset vesiensuojelu- ja vesienhoitoyhdistykset puuttuvat. Alueella toimii kuitenkin aktiivisia kyläyhdistyksiä, osakaskuntia ja metsästysseuroja sekä kuntia, jotka ovat toteuttaneet vesienhoitotoimenpiteitä kuten hoitokalastusta, vesikasvillisuuden niittoa ja kosteikkojen rakentamista.

Kalajoen vesienhoitoryhmän tavoitteita pohdittiin ryhmän kesken kokouksissa. Jo hankkeen suunnitteluvaiheessa pidettiin selviönä, että toimintaa tulee kehittää paikallisista tarpeista ja lähtökohdista käsin. Ryhmän toimintaan kohdistui erilaisia odotuksia myös sen ulkopuolelta: toivottiin oikeustoimikelpoista rahoituksen hakijaa hankkeisiin, keskusteluryhmää, tukijaa yksittäiselle vesistökuunnostajalle ja edellytysten luoja toimenpiteille. Hankkeen aikana keskusteltiin mahdollisuuksista ja sisäistettiin ajatus vesienhoitoryhmän tarpeellisuudesta. Painetta ryhmän perustamiseen ja jatkuvan toiminnan aikaansaamiseen oli ja on edelleen. Esiselvityshankkeen jälkeen tärkeäksi tavoitteeksi nouseekin juuri toiminnan jatkuvuuden turvaaminen. Kehitystyötä on tehtävä jatkuvasti, ja päätettävä siitä mihin odotuksiin ja tavoitteisiin vastataan ja millä tavalla. Kaiken pohjana on toimijoiden sitoutuminen keskustelun ylläpitämiseen.

Toimintakentän hahmottaminen

Vesienhoitoryhmän perustamista varten kartoitettiin toimintamalleja, joilla suunniteltuja tavoitteita olisi mahdollista edistää. Vesienhoitoryhmän toiminnan edellytykset ovat vahvasti sidoksissa ryhmän toimintamalliin. Toimintamallista riippuu, voiko ryhmä esimerkiksi itse hakea rahoitusta ja toimia hankkeiden toteuttajana, tekeekö se aloitteita hankkeista, joille etsii neuvottelemalla toteuttajan ja rahoittajan vai keskittykö se tiedottamiseen, aktivointiin

ja keskinäisen yhteistyön lisäämiseen. Toimintamallin muuttuminen ja kehittyminen tulee ottaa huomioon myös toimintasuunnitelmassa.

Paikalliset aktiiviset toimijat, kuten rekisteröityneet kyläyhdistykset ja osakaskunnat, ovat välttämättömiä vesienhoitotyön toteutumiseksi käytännössä ruohonjuuritasolla. Yhdistyksissä on myös paikallistuntemusta ja motivaatiota oman lähivesistön tilan parantamiseen. ELY-keskuksen johtamassa vesienhoitoalueen yhteistyöryhmässä luodaan suuntaviivoja vesienhoidolle maakunnan tasolla. Vesienhoitotyön organisoiminen vesistöaluekohtaisesti on hyödyllistä, jos sen avulla saadaan kohtaamaan paikalliset tarpeet, toteuttajat ja rahoitusmahdollisuudet sekä luomaan kokonaiskuva toimenpiteiden kohteena olevasta valuma-alueesta. Vesistöaluekohtaisella tarkastelulla pyrittiin myös jatkuvuuteen, sillä siten vesienhoitoryhmän toiminta ei olisi riippuvaista vain paikallisista aktiiveista. Yksittäisten henkilöiden vaihtuminen voi muuttaa pienten yhdistysten aktiivisuutta, mikä kuuluu niiden toiminnan luonteeseen. Viranomaisen sitoutuminen vesistöaluekohtaisen vesienhoitoryhmän toimintaan voisi turvata ryhmän työn jatkuvuutta.

Reunanen (2007) peräänkuuluttaa niin sanottuja välittäjäorganisaatioita erityisesti maaseudun sirpaleisten hanketöiden ja niiden tekijöiden yhdistämiseen. Hän myös listaa eri mahdollisuuksia yhteistyömuodoiksi. Meidän Kalajoki -hankkeessa esimerkkeinä käytettiin Etelä- ja Keski-Pohjanmaan jokikohtaisia neuvottelukuntia, Pohjanmaan vesi- ja ympäristö ry:n alaisuudessa toimivia jokirahastoja sekä eri puolilla Suomea perustettuja, eri kokoisia vesienhoito- ja suojeluyhdistyksiä sekä säätiöitä. Näihin lukeutuivat Kiimingin-Jäälän suojeluyhdistys, Paimionjokiyhdistys, Vanajavesikeskus, Vesijärvisäätiö ja Pyhäjärvi-instituutti. Myös osuuskuntamallia pidettiin mahdollisena, mutta ei tässä tapauksessa soveltuvimpana vaihtoehtona.

Yhteenvedon näistä vesienhoitoryhmälle esitettiin esimerkkinä vaihtoehdot

- a. *Neuvottelukunta tai keskustelufoorumi*
- b. *Yhdistys (+ rahasto)*
- c. *Säätiö*

Neuvottelukunnan etu on sen kokoontumisten vapaamuotoisuus ja matalan kynnyksen osallistuminen. Neuvottelukuntaan voi osallistua mikä tahansa toimija, jolla on vesistöön liittyvä intressi. Neuvottelukuntaan kuulumisen ei maksa mitään ja se on joustava osallistumisen muoto. Keskustelu on vapaata ja kaikilla on mahdollisuus saada äänensä kuuluviin. Toisaalta vaarana on, että osa edustajista passivoituu ja konkreettisuus jää vähäiseksi (Pihlaja, 2008).

Rekisteröityneen yhdistyksen etuna on sen asema oikeustoimikelpoisena toimijana. Yhdistys voi hakea ulkopuolista rahoitusta hankkeelle ja järjestää myös itse varainkeruuta tai perustaa rahaston. Yhdistyksen varsinainen toiminta katetaan jäsenmaksuista, joiden suuruus määritellään säännöissä. Esimerkiksi kunnan jäsenmaksun suuruuteen voivat vaikuttaa sen väkiluku sekä osuus rantaviivasta ja valuma-alueesta. Säätiö perustetaan puolestaan hoitamaan tiettyä pääomaa, jonka perustajat sijoittavat. (Reunanen, 2007). Säätiöllä ei ole varsinaisesti jäseniä, eikä jäsenistön vaihtuvuus siten voi muuttaa sen alkuperäistä tarkoitusta, kuten esimerkiksi yhdistyksessä periaatteessa voi tapahtua. Pitkällä tähtäimellä neuvottelukuntaa ja yhdistys- tai säätiötoimintaa ei tule nähdä vaihtoehtoisina toimintamalleina, vaan parhaimmillaan ne täydentävät toisiaan.

Vesienhoitoryhmän perustaminen

Vesienhoitoryhmään kutsuttavia sidosryhmiä tunnistettiin tutustumalla vastaavaan tai vastaavanlaiseksi tulkittavaan toimintaan muualla Suomessa (esim. Kaljonen & Varjopuro, 2008; Joensuu, 2009). Lisäksi konsultoitiin alueen toimijoita tuntevia henkilöitä ja pyydettiin kommentteja osallistujalistaan tilaisuuksissa, joissa hanketta esiteltiin. Myös jo mukaan lupautuneet edustajat antoivat suosituksia kutsuttavista henkilöistä.

Esiselvityshankkeessa ryhmän toimintaa pohtimaan kutsuttiin laaja joukko eri alojen ja elinkeinon edustajia. Lähes kaikki kutsutut saatiin mukaan toimintaan, ja suhtautuminen oli ylipäänsä myönteinen. Vesienhoitoryhmä koettiin tarpeelliseksi. Toiminnan esiselvitysvaiheessa mukaan lähtivät alla luetellut tahot.

- Reisjärven kunta
- Haapajärven kaupunki
- Nivalan kaupunki
- Ylivieskan kaupunki
- Alavieskan kunta
- Sievin kunta
- Kalajoen kaupunki
- Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
- Kalajoen tulvaryhmä
- Vesikolmio Oy
- MTK - paikallisyhdistykset
- ProAgraria Oulu
- Keski-Pohjanmaan kalatalouskeskus
- RKTL
- Metsäkeskus
- Metsänhoitoyhdistys
- Metsähallitus
- Vapo Oy
- Vattenfall Oy
- Vestia Oy
- Belvedere Mining Oy
- Sievin osakaskunta
- Etelänkylän kalastuskunta
- Kiljanjärven kylätoimikunta
- Siiponkosken kylä- ja jokikeskus
- Kalajoki matkailuyhdistys
- 4H-yhdistys

Ennen ensimmäistä kokousta vesienhoitoryhmään kutsutuille edustajille lähetettiin kirjallinen kysely, jolla kartoitettiin näkemyksiä Kalajoesta sekä vesienhoitoryhmän toimintaan liitettyjä odotuksia ja toiveita. Kysely ja koonti vastauksista on esitetty liitteessä 1. Kyselyyn vastasi 21 edustajaa. Suurin osa vastanneista piti Kalajoen nykytilaa tyydyttävänä. Joki koettiin erittäin tärkeäksi tai jokseenkin tärkeäksi sekä vastaajan omalle organisaatiolle että Kalajoen vesistöalueen asukkaille yleensä.

Kysyttäessä niitä vesistön käyttömuotoja, joita alueella tulisi edistää, suosituimmiksi nousivat kalastus, maisema-arvot, retkeily ja uinti. Kuitenkin kaikki ehdotetut vaihtoehdot saivat kannatusta. Lisäksi tulisi edistää viljelymaan kuivatusta ja pengerryksiä, vesiensuojelua, monimuotoisuutta ja pusikoiden raivausta sekä edistää taimenkannan ja jokiravun säilyttämistä. Samoin kaikkia kyselyssä ehdotettuja ongelmia oli havaittu, mutta yleisimmin edustajia olivat haitanneet veden sameus, rantojen pensoittuminen, suuret tulvahuiput, veden korkeuden voimakas vaihtelu ja huono veden laatu. Lisäksi koskilajiston elinympäristöjen väheneminen, kesätulvat ja turvetuotannon haitat huolettivat.

Kalajoen vesienhoitoryhmän toimintaan liittyvät odotukset voitiin kyselylomakkeen vastausten osalta jakaa kolmeen ryhmään: toimijoiden yhteistyö, asukkaiden mukaan saaminen ja käytännön toimiin liittyvä yhteistyö. Toivottiin muun muassa, että saataisiin luotua toiminnalle pysyvä toimintamalli, ja että kyettäisiin tarkastelemaan ongelmia

kiihottomasti ja lisäämään vuoropuhelua sekä eri toimintojen yhteensovittamista. Alueen asukkaissa haluttiin herättää aktiivinen talkoohenki ja lisätä maanomistajien tietoisuutta vesiensuojelussa valuma-alueella. Lisäksi toivottiin, että päästäisiin konkreettisiin toimiin veden laadun ja virkistyskäytön parantamiseksi sekä tulvahaittojen ehkäisemiseksi. Vesienhoitoryhmän toiminnan tärkeimmiksi tavoitteiksi koettiin joen arvostuksen lisääminen sekä eri toimijoiden yhteistyön ja vuorovaikutuksen edistäminen.

Vesienhoitoryhmän kokoukset

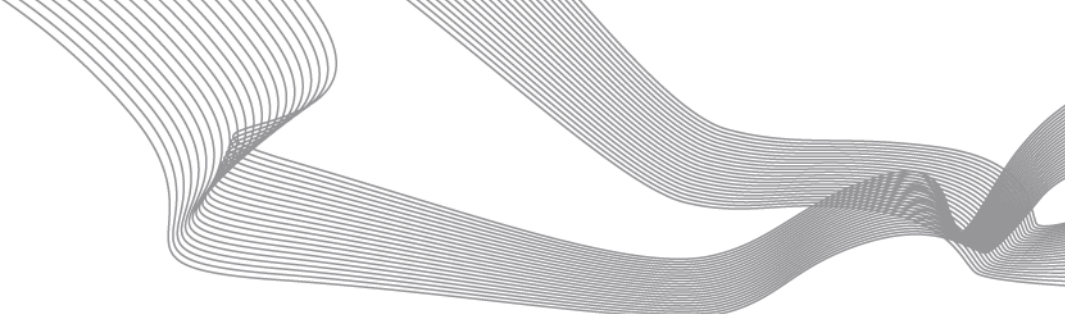
Vesienhoitoryhmä kokoontui hankkeen aikana kolme kertaa. Tilaisuudet järjestettiin yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen kanssa. Suomen ympäristökeskuksen Anne-Mari Rytönen, Mika Marttunen ja Pia Rotko vastasivat hankkeeseen liittyneestä monitavoitearvioinnista (esim. Marttunen ym. 2008). Sen tavoitteena oli jäsentää ryhmän tavoitteita ja tunnistaa niitä tukevia toimenpiteitä. Vesienhoitoryhmän toiminnan suunnittelu ja monitavoitearviointi limittyivät keskenään ja tukivat toisiaan. Lisäksi Suomen ympäristökeskuksen tarjoama asiantuntija-apu tilaisuuksien suunnittelussa ja ohjaamisessa sekä kyselyjen laatimisessa oli tärkeää hankkeen onnistumiselle. Kokousten tueksi vesienhoitoryhmälle lähetettiin yksi kysely ja kuntien edustajille järjestettiin puhelinhaastattelu.

Vesienhoitoryhmän kokouksiin oli kutsuttu 32 henkilöä, joista 28 osallistui vähintään yhteen kokoukseen. Osallistujien määrä väheni hankkeen kuluessa siten, että ensimmäisessä kokouksessa oli 22 varsinaista edustajaa, toisessa 13 ja kolmannessa enää 10.

Vesienhoitoryhmän ensimmäisessä kokouksessa pyrittiin kartoittamaan edelleen paikalle saapuneiden odotuksia ryhmän toiminnalle. Lisäksi selvitettiin kokemuksia Kalajoen nykytilan heikkouksista ja vahvuuksista sekä tavoitteita vuodelle 2030. Lopuksi nimettiin toimenpiteitä, joilla näihin tavoitteisiin voitaisiin päästä. Nämä ja muut monitavoitearviointiin liittyvät toimet ja tulokset kuvataan erillisessä raportissa (Rytönen ym. 2013).

Kuva 1. Osa Kalajoen vesienhoitoryhmästä toisessa hankkeen aikana järjestetyssä kokouksessa Haapajärvellä.

Toisessa kokouksessa (kuva 1) monitavoitearviointi jatkui toimenpiteiden arvioinnin osalta. Kalajoen vesistöalueelle sopivinta toimintamallia haluttiin puolestaan selvittää kysymällä edustajilta, *mitä vesienhoitoryhmän toiminnan vakiintuminen edellyttää?*

Tässä vaiheessa vesienhoitoryhmä koki luontevimmaksi vaihtoehdoksi neuvottelukuntamallin, joka on mahdollista toteuttaa pienellä taloudellisella panostuksella ja osallistuminen on helppoa. Keskustelussa tuli esiin muun muassa seuraavaa:

- Vetovastuu tulee ratkaista. Tässä tärkeää on erityisesti kuntien sitoutuminen. Tulee myös miettiä tarvitaanko jatkuvaa rahoitusta, ja määrätty toimija, joka valmistelee kokoukset ja asiat.
- Neuvottelukuntamallissa voisi toimia kiertävä vetovastuu, mutta saadaanko mallilla konkreettisia tuloksia? Riskinä on myös toiminnan hiipuminen, jos vetovastuu perustuu vapaaehtoisuuteen.
- Yhdistys- ja säätiömallin etuna on mahdollisuus sitoutuneeseen ammattilaiseen, joka vastaa toiminnan pyörittämisestä. Esimerkiksi hankevalmistelut vaativat pitkäjänteistä tekijää.
- Neuvottelukunnan merkitys voisi olla suurin yhteisten pelisääntöjen luomisessa ja välittäjän roolissa toimenpiteissä, joissa eri tahojen intressit ovat ristiriidassa. Kaikki hankkeet eivät vaadi paljon rahaa.
- Tärkeää on pohtia, miten vesienhoitotyö saadaan parhaiten jalkautettua asukkaiden pariin.
- Vesienhoitotyön tulisi lähteä paikallisista voimista ja toteutua alhaalta ylös -mallilla. Paikalliset toimijat voisivat kunnan johdolla muodostaa yhteisen näkemyksen, joka välitettäisiin Kalajoen vesienhoitoryhmään.
- Vesistöaluekohtaisessa ryhmässä tulisi olla kokonaiskuva Kalajoen alueesta. Sen toiminnassa tulisi korostua suuret linjat ja toimiminen koko joen hyväksi. Tällä hetkellä ELY:llä paras kokonaisnäkemys joen tilasta ja toimenpiteiden tarpeesta.

Toisen kokouksen jälkeen kuntien sitoutumisen merkitys vesienhoitoryhmän jatkuvuuteen nousi esiin entistä ilmeisempänä. Sen vuoksi kuntien vesienhoitoryhmään nimeämiä edustajia lähestyttiin puhelinhaastattelun merkeissä ennen kolmatta kokousta. Seitsemän kunnan edustajilta kysyttiin heidän näkemyksiään kuntansa mahdollisuuksista osallistua vesienhoitoryhmän toimintaan (taulukko 1).

Kuntien vastaukset vastasivat melko hyvin odotuksia, sillä uskottiin että toimintaa pidetään tarpeellisena, mutta taloudellinen tilanne rajoittaa panostusta. Kunnat pitivät kuitenkin pääasiassa luontevana sitä, että kunnat muodostaisivat toiminnan selkärangan. Perusteluissa epävarmuutta aiheutti resurssien löytyminen kokousten valmistelutyöhön ja muuhun sihteerityöhön. Osallistumista pidettiin kuitenkin mahdollisena, jos kaikki kunnat lähtevät mukaan. Tällöin kiertävä järjestämisvastuu osuu kunkin kunnan kohdalle esim. seitsemän vuoden (jos vastuu vaihtuu vuosittain) tai 3,5 vuoden (jos vastuu vaihtuu puolivuositain) välein. Toiminnan pyörittäminen ulkopuolisin voimin voisi olla mahdollista, jos vuosittainen kustannus olisi tarpeeksi pieni, erään arvion mukaan ”muutamia tuhansia ei kymmeniä tuhansia euroja”.

Kuntien panostukseen vaikuttaa lisäksi se, millaista hyötyä vesienhoitoryhmän, vesienhoitoyhdistyksen tai rahaston toiminta tuottaa kunnalle. Osallistuminen on myös poliittinen päätös ja se on perusteltava kunnan päätöksentekijöille. Viime kädessä

ratkaisevaa on siis se, onko kunnan asukkailla tarpeeksi tietoa ja tahtoa vesienhoitoon panostamiseen.

Taulukko 1. Puhelinhaastattelussa kuntien edustajilta tiedustellut asiat sekä koonti vastauksista.

Millainen näkemys sinulla on oman kuntasi mahdollisuuksista osallistua vesienhoitoryhmän toimintaan? Vastausvaihtoehdot väittämiin kyllä/ehkä/ei.	
Kunta voisi sitoutua vesienhoitoryhmän ja/tai Kalajoen neuvottelukunnan toimintaan vähintään rivijäsenenä	Kyllä (5), Ehkä (2), Ei (0)
Kunta voisi ottaa vuorollaan kiertävän vetovastuun kokousten järjestämisestä ja koolle kutumisesta	Kyllä (3), Ehkä (4), Ei (0)
Kunta voisi osallistua toimintaa pyörittävän henkilön palkkaukseen	Kyllä (0), Ehkä (6), Ehkä/Ei (1), Ei (0)
Kunta voisi osallistua Kalajoen hyväksi perustettavaan rahastoon	Kyllä (0), Ehkä (4), Ehkä/Ei (2), Ei (1)

2. Vesienhoitotyön edistäminen Kalajoen vesistöalueella

Hankkeen tuloksena ehdotetaan, että vesienhoitoryhmä aloittaa neuvottelukuntana, mutta sen rinnalla palataan mahdollisuuteen perustaa vesiensuojeluyhdistys ja mahdollinen rahasto vesienhoidon tehostamiseksi ja konkreettisten tulosten aikaan saamiseksi. Toisaalta vesienhoitoryhmän kokoontuminen keskustelufoorumin tai paneelin kaltaisena vuorovaikutuksen lisäämiseen perustavana areenana voi poikia yhteistyökuvioita ja -hankkeita alueella. Neuvottelukunnan keskeinen tehtävä tulee olla toimiminen hankkeisiin liittyvien eri intressiryhmien vuoropuhelun edistämiseksi, näkökulmien yhteensovittamiseksi ja tietoisuuden lisäämiseksi. Esiselvityshankkeen jälkeen Kalajoen vesienhoitoryhmään tulee myös kutsua uusia toimijoita.

Ryhmän toiminnan jatkuessa se alkaa edistää selvityksessä esiin nousseita tavoitteita ja toimenpiteitä. Toimenpiteisiin lukeutuu myös hankkeen aikana paikallisten asukkaiden projektisuunnittelijalle osoittamat vesistön tilaan liittyvät huolenaiheet sekä kuntien edustajien puhelinhaastattelussa esiin nostamat toimenpidetarpeet. Toimintasuunnitelmassa hyödynnetään olennaisesti myös Oulujoen-lijoen vesienhoitosuunnitelmassa ja sen toteutusohjelmassa esitettyjä toimenpiteitä ja tarpeita.

Neuvottelukunnan toiminnassa tulee säilyttää vahva paikallinen näkemys. Kalajoen vesienhoitoryhmän tulee kuitenkin seurata vesienhoitotyön koordinoitua muualla Pohjois-Pohjanmaalla, ja olla mukana sen alueellisessa kehittämisessä. Alueellisen vesienhoitoyhdistyksen perustamista tukemaan neuvottelukuntatoimintaa ja osallistumaan vesienhoitohankkeisiin tulisi harkita yhtenä vaihtoehtona.

Vesienhoidon toimintasuunnitelma

Kalajoen vesienhoitoryhmälle luotiin ehdotus toimintamalliksi sekä toimintasuunnitelma vuosille 2013–2016 (taulukko 2.). Neuvottelukunnan toiminnan kehittyessä säännölliseksi ja jatkuvaksi, se muodostaa kokonaiskuvan vesistöalueen tilasta ja käynnissä olevista hankkeista.

Neuvottelukunnan toimintasuunnitelmaksi ehdotetaan seuraavaa:

1. Ensi vaiheessa vetovastuu siirtyy kunnille. Kunnat ottavat järjestämisvastuun kokouksista vuorotellen. Kokousten järjestäminen aiheuttaa ylimääräistä työtä, joten vuorossa olevan kunnan (puheenjohtaja ja sihteeri) avuksi tulisi perustaa aktiivinen työryhmä, joka toimii sihteerin apuna kokousten valmistelijana. Vaihtoehtona on valita työntekijä, joka valmistelee kokoukset ja toimii sihteerinä. Kokoaikaisen työntekijän palkkaaminen ei ole välttämätöntä, vaan kunnat voivat yhdessä ostaa osan työajasta vesienhoitoryhmän asioiden hoitamiseen. Aktiivisen työryhmän perustamista suositellaan kuitenkin sihteerin tueksi.

Jatkossa vesienhoitoryhmä kokoontuu kaksi kertaa vuodessa, tarvittaessa useammin. Kokousten yhteydessä muun muassa

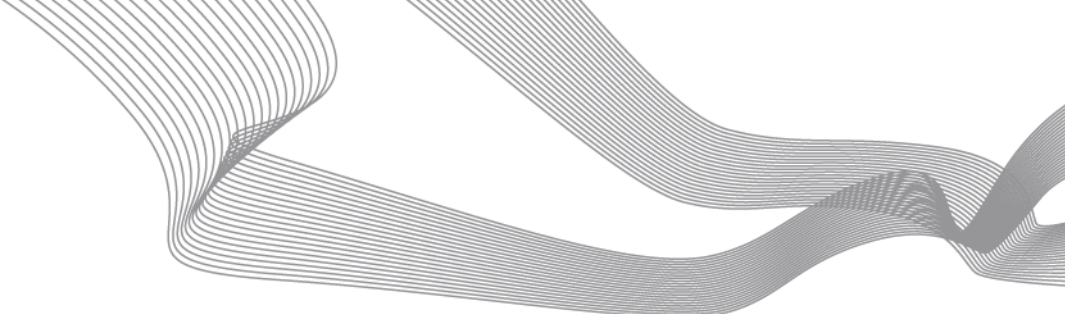
- kuullaan Kalajoen yhteistarkkailun tuloksista ja ajankohtaisista hankkeista alueella
- etsitään hankeideoille toteuttajia ja rahoitusta
- verkostoidutaan vesistökuunnostusten saralla kutsumalla vierailevia esittelijöitä kokouksiin sekä järjestämällä vierailuja esimerkiksi kunnostuskohteille
- laaditaan yhteisiä ehdotuksia ja aloitteita vesienhoidon kehittämiseksi Kalajoen vesistöalueella
- tiedotetaan vesienhoitotyöstä ja nostetaan julkisuuteen tärkeitä hankkeita tai tarpeita

2. Toisessa vaiheessa sitoudutaan toimintaan. Pysyvän toimintamallin alkuun saattamiseksi järjestetään perustamiskokous, jossa neuvottelukunnan jäsenet sitoutuvat johtosääntöön. Johtosääntö on kirjallinen dokumentti, jossa kuvataan neuvottelukunnan tavoitteet, toimintatavat ja arvot sekä linjataan toimenpiteitä, joilla tavoitteita edistetään. Johtosäännön tulisi perustua hankkeen aikana vesienhoitoryhmän käymiin keskusteluihin (esim. hallinnolliset rajat ylittävä yhteistyö, vuorovaikutus alhaalta ylös -mallilla).
3. Tulevaisuudessa palataan mahdollisuuteen perustaa yhdistys ja mahdollinen rahasto tehostamaan vesienhoitotyön konkreettista toteutumista. Vesienhoitoyhdistyksessä kuntien rooli tulisi todennäköisesti olemaan vahva, mutta yhdistyksen jäseneksi voitaisiin kuitenkin hyväksyä mikä tahansa oikeustoimikelpoinen toimija, jonka intresseissä on vesistöjen ekologisen tilan ja virkistyskäyttöarvon parantaminen. Rahaston perustaminen edellyttäisi kuntien osallistumista, mutta rahastoa voidaan kartuttaa myös yritys yhteistyöllä.

Taulukko 2. Toimintasuunnitelma Kalajoen vesienhoitoryhmälle vuosille 2014–2016.

2014	Sitoutuminen toimintaan	
	Jatketaan neuvottelukuntana: <ul style="list-style-type: none"> • Perustamiskokous, sitoudutaan johtosääntöön, valitaan vastuuhenkilöt ja työryhmä • Päivitetään monitavoitearvioinnin tuloksena saatuja toimenpide-ehdotuksia • Nostetaan esiin tärkeitä hankkeita ja etsitään niille toteuttajia ja rahoitusta • Järjestetään vierailuja ja retkiä kunnostuskohteille 	
2014–2015	Toiminnan vakiinnuttaminen	
	Neuvottelukunnan + työryhmän työskentely vakiintuu. <ul style="list-style-type: none"> • Löydetään hyviä toimintatapoja, ideoidaan uusia • Neuvottelukunnan tärkeimmät esitykset kuntiin käsiteltäviksi • Arvioidaan mahdollisuutta perustaa yhdistys ja rahasto 	
2015–2016 →	Tulevaisuus	
	A. Neuvottelukunnan + työryhmän työskentely vakiintuu <ul style="list-style-type: none"> • Löydetään hyviä toimintatapoja, ideoidaan uusia • Neuvottelukunnan tärkeimmät esitykset viedään kuntiin käsiteltäviksi • Päivitetään ryhmän työsuunnitelma uuden vesienhoitosuunnitelman myötä 	B. Käynnistetään yhdistyksen perustaminen <ul style="list-style-type: none"> • Nimetään vastuuhenkilöt perustajajäsenistä viemään asiaa eteenpäin • Laaditaan yhdistyksen säännöt • Suunnitelmat tuettavista ja toteutettavista hankkeista Toimivaltainen yhdistys kokoontuu ensimmäisen kerran <ul style="list-style-type: none"> • Valitaan vastuuhenkilöt • Sovitaan rahastosta (asian käsittely kunnissa, yritys yhteistyö)

Vesienhoitoryhmän säännöllisen työskentelyn keskeisenä seurauksena tulee olla vesienhoidon toimenpiteiden edistyminen ja vuorovaikutuksen lisääntyminen. Meidän Kalajoki -hankkeeseen liittyneessä monitavoitearvioinnissa työstettiin vesienhoitoryhmän tunnistamia tavoitteita ja toimenpiteitä, joita täydennettiin alueellisen vesienhoitosuunnitelman sisältämillä toimenpiteillä. (ks. Rytkönen, ym. 2013). Sen jälkeen arvioitiin toimenpiteiden toteutettavuutta vesienhoitoryhmän kannalta. Toimintamallista riippumatta vesienhoitoryhmän työssä voidaan hyödyntää monitavoitearvioinnin tuloksia. Tulokset sisältävät toimenpide-ehdotuksia, jotka yhdessä edellä esitetyn toimintamalliehdotuksen kanssa muodostavat ohjenuoran vesienhoitoryhmän työskentelylle.

Hankkeen aikana vesienhoitoryhmälle saapui eri kanavista vesienhoitoon ja tulviin liittyviä viestejä. Niissä esitettiin muun muassa:

- Pääuoman vedenkorkeuden suuri vaihtelu aiheuttaa rantojen eroosiota ja haittaa virkistyskäyttöä.
- Maa- ja metsätalouden ojituskäytäntöjä tulisi kehittää: nykyisellään liian vähän saostusaltaita ja liian suorat ojat. Myös ojitettujen soiden ennallistamisessa tulisi päästä alkuun (ravinteiden ja tulvavesien pidättäminen), vaikka merkitys koko vesistön hoidolle ei olisikaan suurimmasta päästä.
- Turvetuotannon aiheuttamat paikalliset haitat tulee ottaa vakavasti.
- Haja-asutusalueiden jätevedet tulisi saada paremmin käsittelyyn. Lain mukaan ei ole mahdollista velvoittaa haja-asutusalueiden asukkaita liittymään viemäriverkkoon. Tulisi vaikuttaa lainsäädäntöön siten, että haja-asutusalueiden talojen liityttävä viemäriverkkoon tietyn toimialueen sisällä. Myös viemäriverkoston vuodot ovat liian yleisiä – sadeveden ja jäteveden sekoittuminen huolettava.
- Virkistyskäyttömahdollisuudet jokirannassa koetaan vähäisiksi. Toisaalta kunnat eivät tahdo saada rahoitusta virkistyskäyttömahdollisuuksien lisäämiseen. Tulisi löytää vaihtoehtoja rahoituksen hakijoiksi.
- Settijoen harjuskantaa olisi varjeltava.
- Kotijoki ei saavuta hyvää tilaa ELY-keskuksen ehdottamin toimenpitein, ja sen alueella tulisi tehdä selvitys lisätoimenpiteistä (kosteikot, pohjapadot ym.) Samaan tarkasteluun voitaisiin ottaa Kalajoen latvajärvet Kiljanjärvi, Norssinjärvi ja Kangaspäänjärvi.
- Tulvasuojeluun liittyvää yhteistyötä tulee lisätä. Esimerkiksi tulvapenkereiden kunnossapitovastuu tulisi osoittaa hyödynsaajalle kuten peltojen omistajalle tai valtiolle. Vastuita voitaisiin miettiä yhdessä ja tiedottaa niistä Kalajoen vesienhoitoryhmän kautta.

Tavoitteena on, että jatkossa paikallisten asukkaiden olisi entistä paremmin mahdollista saada oma viestinsä kuuluviin vesienhoitoryhmässä. He voisivat lähettää palautetta ja toiveita voisi suoraan sopivaksi katsomansa edustajan välityksellä tai www.meidankalajoki.fi -verkkosivun keskustelu-osion kautta.

3. Vesienhoitotyö tulevaisuudessa Kalajoen vesistöalueella – ajatuksia ja ideointia

Vesienhoitoryhmän kokouksissa ja muissa yhteyksissä hankkeen aikana pohdittiin erilaisia mahdollisuuksia vesienhoitotyön toteuttamiseksi ja vesienhoitotyöhön innostamiseksi – koettiin, että vesienhoito on iloinen asia ja talkoohengen nostattaminen tärkeää.

Vesienhoitotyön vieminen valuma-alueelle ruohonjuuritason toimintana nousi esiin useissa puheenvuoroissa. Asukkaat tulee saada mukaan vesienhoitotyöhön. Tämä vaatii paitsi tiedottamista ja aktivointia, myös vaihe vaiheelta etenevää neuvontaa ja konkreettisia esimerkkejä käytännön työn toteutuksesta. Esimerkiksi Näreahon ym. (2006) mukaan maanviljelijät pitävät tärkeimpänä tietolähteenään järjestettyjä tilaisuuksia ja tapahtumia, ja ojitusyhtiöiden jäsenet lukevat tärkeimpien tietolähteiden joukkoon opasjulkaisut ja paikallislehdet.

Seuraavassa esitetään hankkeen aikana esiin tulleita ja kannatusta saaneita mahdollisuuksia vesienhoitotyön edistämiseksi Kalajoen vesistöalueella. Moni niistä vaatii toteutuakseen erillisen hankkeen, mutta useat voivat toteutua myös neuvottelukuntatyössä.

Vesienhoitoryhmän toiminta ja viestintä

- Vesienhoitoryhmän kokousten sisältöihin voi vaikuttaa jokainen toimintaan osallistuva niin neuvottelukunnan rivijäsenenä kuin aktiivisemmassa työryhmässä.
- Vesienhoitoryhmä voi pitää teemakokouksia, joissa käsitellään tiettyä Kalajoen vesistöalueella tärkeää kokonaisuutta. Myös kutsutut asiantuntijat tai ryhmän jäsenten esiintulot omalta alaltaan ovat suositeltavia sisältöjä.
- Vesienhoitoryhmän vakiintuessa osaksi kuntien toimintaa kuntien sivuille voitaisiin luoda linkit ja ohjaus hankkeen aikana perustetulle sivustolle www.meidankalajoki.fi.
- Kokousten materiaali toimitetaan tiedoksi kuntien ympäristönsuojelulautakunnille ja soveltuvin osin paikallisille ja alueellisille tiedotusvälineille.
- Seutukunnat on tärkeää saada mukaan toimintaan. Uusista toimijoista myös paikallisten turvetuotantoyhtiöiden osallistuminen olisi tärkeää. Kyläyhdistysten ja osakaskuntien tulisi saada vähintään tieto vesienhoitoryhmän toiminnasta.

Asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen

- Selvitetään kyselyllä millaiseksi alueen asukkaat kokevat vesistön tilan ja käyttöarvon kokonaisuutena ja eri virkistystapojen kannalta.
- Yleiskyselyissä voidaan tulevaisuudessa hyödyntää vuorovaikutteista paikkatietoalustaa, jonka avulla asukkaat voisivat sijoittaa verkossa kartalle huomioitaan vesistöalueesta. Kartta tarjoaisi materiaalia ja pohjaa myös vesienhoitoryhmän työskentelylle.
- Päivitetään www.meidankalajoki.fi -sivustoa ajankohtaisilla asioilla ja tapahtumilla sekä kehitetään mahdollisuuksia keskustelulle. Keskusteluosion kautta alueen asukkaat voivat vaihtaa mielipiteitä ja lähettää viestinsä vesienhoitoryhmälle.

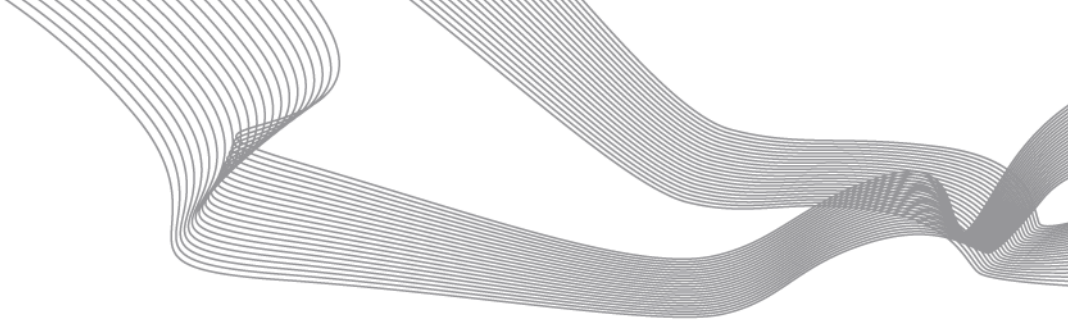
Tietoisuuden lisääminen ja neuvonta

- Jaetaan jokaiseen talouteen esite ja selkokielinen opas vesiensuojelusta, kunnostuksista sekä oman toiminnan sijoittumisesta ja merkityksestä valuma-alueella.
- Järjestetään yleisötilaisuuksia (esim. Kalajoki-ilta), jossa kutsutut asiantuntijat vastaavat yleisön kysymyksiin.
- Järjestetään paikallisille kunnostajille verkostoitumisiltoja, joissa voisi vaihtaa kokemuksia muiden toimijoiden kanssa ja kuulla asiantuntijoiden neuvoja.
- Vesienhoitoryhmä voisi näihin viedä vesienhoitoon liittyvää tietoutta kuntalaisille esimerkiksi osallistamalla alueella järjestettäviin nuorille ja lapsille suunnattuihin onki- ja kalastuskilpailuihin.
- Tietoisuuden lisääminen erilaisilla kilpailuilla ja tempauksilla (esim. paras yleisön ehdotus vesistön tilan parantamiseksi palkitaan, järjestetään Kalajokisoutu).
- Hankkeen aikana tehtyihin kouluvierailuihin suhtauduttiin myönteisesti, ja niihin tulisi panostaa myös tulevaisuudessa, sillä kasvavien sukupolvien mukaan saaminen vesienhoitotyöhön on välttämätöntä.
- Tarvitaan lisää koulutusta ja neuvontaa hankkeiden läpiviemiseen. Hankkeiden suunnittelu, rahoitus ja toteutus ovat vielä suurelle osalle vieraita asioita. Tulee luoda ohjeita siihen, miten toimintaa käynnistetään sen jälkeen kun aktiivista henkeä on saatu luotua. Myös talkootyön mahdollisuudet tulee paremmin osoittaa.
- Vesienhoitohankkeiden rahoituslähteistä tarvitaan lisää tietoa. Vesienhoitohankkeiden mahdollisia rahoituslähteitä (liite 2) on koottu hankkeen aikana muun muassa hankkeen verkkosivulle, mutta rahoituslähteiden kartoitusta ja rahoitukseen liittyvää neuvontaa tulee jatkaa.

4. Yhteenveto

Hankkeen tavoitteena oli saattaa alkuun työskentely Kalajoen ekologisen tilan parantamiseksi, arvostuksen lisäämiseksi ja vetovoiman kasvattamiseksi. Hankkeessa perustettiin vesienhoitoryhmä edistämään vesienhoitotyötä paikallisista lähtökohdista käsin. Vesienhoitoryhmä toimii ainakin aluksi neuvottelukuntana, joka muun muassa neuvottelee vesien käytöstä, nostaa esiin tärkeitä paikallisia hankkeita ja etsii niille rahoitusta. Hankkeiden toteutuksessa neuvottelukunnan roolia voisi verrata ohjausryhmään, joka tarjoaa tukea ja ohjeita, mutta ei ota vastuuta toteutuksesta. Lisäksi vesienhoitoryhmän edustajat voivat olla kohderyhmänä yhteistyössä Kalajoen vesienhoitoon tai tulvasuojeluun liittyvissä hankkeissa, joissa halutaan edistää osallistumista ja kuulla paikallista näkökulmaa

Vastuun neuvottelukunnan kokousten koolle kutumisesta ja sihteerityön järjestämisestä ehdotetaan tämän hankkeen jälkeen siirtyvän kunnille. Kuntien osallistuminen vesienhoitoryhmän toimintaan katsottiin välttämättömäksi, sillä suurin osa toimenpiteistä toteutetaan enemmän tai vähemmän yhteistyössä kunnan viranomaisten kanssa. Kunnilla tulisikin olla vesienhoitoryhmässä vahva rooli, mutta kuntien järjestäytyminen tämän tapaiseen toimintaan voi viedä aikaa. Viranomaisten sitoutuminen saattaa turvata toiminnan jatkuvuutta yli sellaistenkin aikojen, jolloin aktiivisuus syystä tai toisesta muuten pienenee. Myös vetovastuussa mukana olemisen koettiin vesienhoitoryhmässä lankeavan kunnille luontevasti. Resurssien järjestämiseen tarvitaan kuitenkin vaihtoehtoja. Jos kokousten järjestäminen luo liikaa kuormitusta kuntien edustajille, ei toiminta voi kehittyä kestäväksi. Yhtenä vaihtoehtona on alueellisen yhteistyön rakentaminen muiden jokilaaksojen kanssa.

Vesienhoidon organisointi on ajankohtaista koko Pohjois-Pohjanmaalla. Tarvitaan pysyviä malleja, joiden mukaisesti vesienhoitohankkeiden neuvontaa ja ohjaamista tulevaisuudessa lisätään. Harkitsemisen arvoisia vaihtoehtoja ovat esimerkiksi erilaiset jokilaaksokohtaiset tai alueelliset vesienhoitoyhdistykset. Valtion roolin pienentyessä vesienhoitotoimenpiteiden toteutuksessa, ja vetovastuun siirtyessä vesialueiden omistajille, niiden kuormittajille ja niistä hyötyville, tarvitaan siirtymävaiheeseen suunnitelmallisuutta. Kalajoen vesienhoitoryhmässä erään edustajan pelko oli, että ”vastuuta ollaan siirtämässä asiantuntijoilta harrastajille”. Onkin suuri haaste vakiinnuttaa uusi uskottava toimija, joka saavuttaa vesienhoidon toimijoiden luottamuksen, vaikka ELY-keskuksen rooli keskeisenä vesienhoidon asiantuntijana edelleen säilyy.

Meidän Kalajoki -hankkeessa yhdeksi keskeiseksi viestiksi nousi se, että vesienhoidon toimenpiteissä niin sanotun välittäjäorganisaation toiminta ei voi perustua vapaaehtoiseen aktiivisuuteen, vaan tarvitaan sitovia sopimuksia isompien toimijoiden kesken, jotta toiminta kehittyisi jatkuvaksi. Tarvitaan myös järjestelmällistä tiedotusta ja neuvontaa, joka todella saavuttaa kohderyhmät ja madaltaa kynnystä toteuttaa kunnostushankkeita. Toisaalta tulisi nähdä, että täydentäessään vesienhoitoalueen tasolta organisoitua työtä paikallinen järjestäytyminen voi tuoda vesienhoitotyöhön uusia mahdollisuuksia ja kehittää toimintatapoja.

5. Kirjallisuus

- Joensuu, E. 2009. Karvianjoen kunnostusohjelma 2007-2015. Sidosryhmäsuunnitelma. Raportti.
- Kaljonen, M. ja Varjopuro, R. 2008. Karvianjoen vesistöalueen kehittämissuunnitelman vuorovaikutteisuuden parantaminen. Osahanke 4. Karvianjoki – ryhmän työ ja toiminta – huomioita vuorovaikutteisuudesta. Suomen ympäristökeskus. 23.1. 2008.
- Marttunen, M., Mustajoki, J., Verta, O-M. ja Hämäläinen, R.P. 2008. Monitavoitearviointi vuorovaikutteisessa ympäristösuunnittelussa. – Suomen ympäristö, 11/2008. Suomen ympäristökeskus.
- Näreaho, T., Jormola, J., Laitinen, L. ja Sarvilinna A. 2006. Maatalousalueiden perattujen purojen luonnonmukainen kunnossapito. – Suomen ympäristö, 11/2008. Suomen ympäristökeskus.
- Olin, S. (toim.) 2013. Vesien kunnostusstrategia. Ympäristöministeriön raportteja, 9/2013. Ympäristöministeriö.
- Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus. Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueen toimenpideohjelma 2010–2015.
- Pihlaja, S. 2008. Jokineuvottelukunta vesienhoidon toimijana. Aluetieteen pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto, hallintotieteiden tiedekunta.
- Reunanen, S. 2007. Toiminnalliset yhteisömuodot vesistökuunnostuksissa. Suomen ympäristökeskus. Raportti 6.11. 2007.
- Rytkönen, A-M., Marttunen, M., Rotko, P. ja Liuska, L. 2013. Selvitys monitavoitearvioinnin hyödyntämisestä Kalajoen vesienhoitoryhmän toiminnan esiselvitystyössä ja ehdotukset jatkotöiksi. Raportti.

Liite 1. Kysely Kalajoen vesienhoitoryhmälle

Tulosten koonti (vastausten lukumäärä ja perustelut) kursivoilla. Vastaajia oli yhteensä 21.

	Erinomainen	Hyvä	Tyydyttävä	Välttävä	Huono
1. Millaisena pidät Kalajoen tilaa tällä hetkellä?		1	16	4	

Lisähuomioita:

-

2. Kuinka tärkeä Kalajoki on	Erittäin tärkeä	Jokseenkin tärkeä	Vain vähän tärkeä	Ei lainkaan tärkeä	Vaikea arvioida
a) sinulle/organisaatiollesi,	9	8	3		1
b) arviosi mukaan vesistöalueen asukkaille yleensä?	8	11	1		1

Perustelut:

- *Erittäin tärkeä: Maiseman vuoksi, kuuluu maaseutumiljööseen. Rannalla asuminen ja maanviljely. Tärkeä tulvariskien ja säännöstelyn vuoksi sekä monimuotoisuuden säilyttämisen, nahkiaisen/vaellussiiian ja VHS-tilatavoitteiden vuoksi. Voimalaitokset tärkeitä.*
- *Jokseenkin tärkeä: Tulvariski. Virkistys, viihtyisyys ja vapaa-ajankäyttö (uinti, veneily, melonta, kalastus, sorsastus, ravustus). Osa asutushistoriaa. Tärkeys kirkastuu vasta kun hyvän tilan menettää. Aikaisemmat sukupolvet tehneet omia ratkaisujaan "välttämättömän" edessä, nyt elintason noustua elinympäristön laatu on yhä tärkeämpi osa hyvinvointia. Joki on imagokysymys alueelle.*
- *Vain vähän tärkeä: Joen tämänhetkinen tila ja vesakoituneet rannat eivät anna juuri mahdollisuuksia joen virkistys- ja hyötykäyttöön.*
- *Joki on tärkein vesielementti – ja lähes ainoa.*

3. Millaisia vesistön käyttömuotoja Kalajoen vesistöalueella tulisi mielestäsi edistää?

Kalastus	17	Maisema-arvot	15
Uinti	12	Retkeily	13
Veneily	11	Matkailu	7
Vedenotto	2	Vesien johtaminen/maan kuivatus	8
Energiantuotanto	4	Muu	4
Vapaa-ajan asuminen	7		

Muu, mikä?

- Paikoin viljelymaan kuivatus ja pengerrykset
- Neuvonnalla edistää vesiensuojelua, monimuotoisuutta, puskan raivausta yms.
- Alkuperäisen taimenkannan säilyttäminen ja jokiravun säilyttäminen, vedensuojelu.

4. Millaisia ongelmia olet havainnut joen tilassa?

Huono vedenlaatu	9	Rantojen pensoittuminen	10
Veden sameus	11	Vaikeakulkuiset rannat	8
Vähäärvoisten kalojen suuri osuus saaliista	2	Veden korkeuden voimakas vaihtelu	9
Kalojen vaellusesteet	6	Veden vähyyys	7
Runsas vesikasvillisuus eos	4 1	Suuret tulvahuiput	10
		Muu	4

Muu, mikä?

- Koskilajiston elinympäristöjen väheneminen erityisesti joen keskiosalla, sivupurojen ja -ojien vanhentuneet kuivatuskäytännöt.
- Suuret kesätulvat
- Turvetuotannon haitat
- Veden korkeuden ja virtaaman nopeat muutokset aiheuttavat rantaeroosiota ja liettymiä, hankaloittavat virkistyskäyttömahdollisuuksia (umpeenkasvu, liettymät), vaikeuttavat kalaston ja ravun selviytymistä pääuomassa

5. Millaisia odotuksia sinulla on Kalajoen vesienhoitoryhmän toiminnalle?

Toimijoiden yhteistyö:

- Kaikkien toimijoiden suhtauduttava vakavasti valuma-alueen maankäyttöön.
- Pysyvä toimintamalli ja rahasto vesienhoitohankkeiden valmistelua varten. Sopiminen koordinoinnista ja priorisoinnista hankkeiden eteenpäin viemisessä. Useiden mahdollisten rahoituslähteiden tarkastelu.
- Kaikkien ihmisten ja intressiryhmien mielipiteiden tasavertainen huomioiminen, tähän mennessä syntynyt vaikutelma, että toisilla ollut ennakoita suurempi sananvalta kuin niillä joilla ei ole ollut ns. rahaa kiinni intresseissään. Yhteensovittaminen ja vuoropuhelun lisääminen.
- Me-hengen luominen.
- Toive, että tämä suunnitelma toteutuu: "Tarkoituksena ei kuitenkaan ole etsiä syyllisiä tai syyttömiä, vaan pohtia sitä, mitä voisimme kaikki yhdessä tehdä joen hyväksi".
- Ongelmien tarkastelu kiihottomasti ja yhteistoiminta parannusten aikaansaamiseksi.

Asukkaiden mukaan saaminen:

- Aktiivisen talkoohengen herättäminen asukkaissa vesistöön johtuvien päästöjen pienentämiseksi. Ei pidä olettaa, että joku muu huolehtii.
- Valuma-alueen maanomistajille tietoisuus, ennen vesistön kunnostusten toteuttamista. Maanomistajille toimitetut kirjeet, yleisötilaisuudet
- Neuvonta vesiensuojelun edistämisen keinona!

Käytännön toimiin liittyvät toiveet:

- Konkreettiset toimet valuma-alueella ja jokiuomassa.
- Säännöstelykäytäntöjen kehittäminen, mm. lyhytaikaissäännöstelyn lieventäminen.
- Tulvien maanviljelylle aiheuttamien haittojen vähentäminen
- Veden laadun paraneminen pitkällä tähtäimellä
- Maisemallisten arvojen lisääminen. Jokivarsi enemmän virkistyskäyttöön.
- Valtio enemmän mukaan vesistön suojeluun ja kunnostuksiin.
- Turvetuotannon lisäyksen vastustaminen

6. Minkä tulisi mielestäsi olla vesienhoitoryhmän toiminnan tärkeimpiä tavoitteita Kalajoen vesistöalueella? Valitse 2–3 mielestäsi tärkeintä.

Joen arvostuksen lisääminen	12	Vaelluskalojen palauttaminen	1
Luonnon monimuotoisuuden säilyminen ja lisääminen	6	Vapaa-ajan vieton ja virkistyskäytön laadukkuuden lisääminen	3
Maiseman parantaminen ja monimuotoisuus	4	Eri toimijoiden yhteistyön ja vuorovaikutuksen edistäminen	12
Vesistökuunnostusten edistäminen	9	Muu	3
Alueen elinkeinojen ja edistäminen ja yhteensovittaminen muiden toimintojen kanssa	7		

Muu, mikä?

- Valuma-alueen kuormituksen pienentäminen
- Henkilökohtainen tieto alueen maanomistajille oman toimintansa vaikutuksista, mitkä säädökset tai ohjeet säätelevät tiettyjä toimintoja ja tieto vesienhoidon tavoitteista.
- Tietoisuuden lisääminen vesistöalueen tilaan ja veden määrään vaikuttavista tekijöistä

Liite 2. Koonti mahdollisista rahoituslähteistä vesienhoitohankkeiden toteuttamiseen

Tässä esiteltävät rahoituslähteet ovat esimerkkejä vesienhoitoa, ympäristöhoitoa ja virkistyskäyttöä edistävien hankkeiden tukimahdollisuuksista. Tukea voidaan tavallisesti myöntää vain oikeustoimikelpoisille yhteisöille, kuten rekisteröityneille yhdistyksille, järjestöille, kunnille, yrityksille ja oppilaitoksille. Tuen maksatusta haetaan erikseen vasta hankkeen toteuduttua.

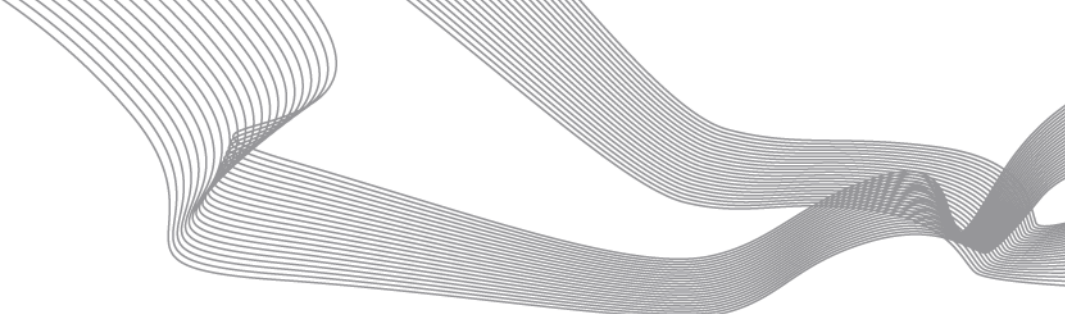
Maatalouden ympäristötuki tarjoaa mahdollisuuksia maanviljelijöiden lisäksi rekisteröityneille yhdistyksille. Yhdistykset voivat hakea ei-tuotannollisiin investointeihin tarkoitettua tukea sekä ympäristötuen erityistukea monivaikutteisen kosteikon perustamiseen ja hoitoon. Yhdistykset hakevat tukea Leader-toiminnan kautta. Ympäristötukihakemus toimitetaan ELY-keskukseen, joka kuulee rahoituspäätöksen teossa paikallista Leader-toimintaryhmää. Maatalouden ympäristötuen saaminen edellyttää muun muassa, että kosteikon yläpuolisen valuma-alueen pinta-alasta vähintään 20 % on peltoa, ja että perustettavan kosteikon pinta-ala on 0,5-1 % yläpuolisen valuma-alueen pinta-alasta.

Leader-toiminnan kautta voi hakea rahoitusta erilaisiin hankkeisiin. Rekisteröityneet yhdistykset voivat hakea muun muassa monivaikutteisen kosteikon perustamiseen maatalouden erityistukea ja ei-tuotannollisiin investointeihin tarkoitettua tukea (ks. ed.). Leader-toimintaryhmien painotukset vaihtelevat alueittain ja ohjelmakausittain. Kalajoen vesistöalueen kunnissa toimivat Rieska-Leader ja Keskipiste-Leader.

EU:n maaseuturahastosta rahoitetaan monenlaisia hankkeita. Kylän viihtyisyyteen ja ympäristön parantamiseen, maisemanhoitosuunnitelmien laatimiseen, reitistöjen perustamiseen ja kehittämiseen tai ympäristö- ja kulttuurikohteiden kunnostamiseen voi saada rahoitusta *yleishyödyllisiin kehittämis- tai investointihankkeisiin* tarkoitetuista tuista. Tuen määrä on kehittämissankkeissa enintään 90 % ja investointihankkeissa enintään 75 % kustannuksista. *Koulutus- ja tiedonvälityshankkeisiin* kuten ympäristötietoisuuden, maaseutuun tai uusiin menetelmiin liittyvän tiedon lisäämiseen liittyviin hankkeisiin voi myös saada tukea, joka on enintään 90 % kustannuksista. Myös maaseudun elinkeinojen monipuolistamiseen tähtääviin hankkeisiin voi saada *elinkeinojen kehittämishankkeisiin* varatusta tuesta rahoitusta enintään 90 % kustannuksista.

Maaseuturahaston hankkeissa tulee olla julkisen tuen (EU, valtio, kunnat, seurakunnat) lisäksi myös yksityistä rahoitusta. Yleishyödyllisissä hankkeissa tämä voidaan osittain korvata hankkeen hyväksi tehdyllä työllä. Leader-toiminnan kautta haettavan rahoituksen määrä voi olla pienimmillään 500 euroa ja enimmillään kaikki julkinen rahoitus mukaan lukien 150 000 euroa. Tukihakemus jätetään Leader-toimintaryhmälle (tai suoraan ELY-keskukselle, jos tukea ei haeta paikallisen toimintaryhmän rahoituskiintiöstä. Tällöin tuen alaraja on 5000 euroa, mutta ylärajaa ei ole). Haku on jatkuva. Päätöksen tuen myöntämisestä tekee ELY-keskus.

Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) painopisteenä on työllisyyden edistäminen sekä alueiden kilpailukykyyn ja elinvoimaisuuden lisääminen. Rahaston tuella on kuitenkin aikaisemmin mm. kunnostettu järviä ja rantoja sekä edistetty luontomatkailua. Kestävä kehitys ja ympäristönsuojelu sopusoinnussa matkailuelinkeinon kanssa ovat tärkeitä arvoja rahaston kehittämisessä. EAKR-ohjelmakausi on vaihtumassa vuonna 2014, jolloin tuettavien kohteiden uudet painotuksen astuvat voimaan. Hankkeeseen on sisällyttävä elinkeinojen kehittämisen näkökulma.

EAKR on osarahoittaja hankkeissa, joihin siis tarvitaan aina myös kansallista rahoitusta ja omaa panosta. Kehityshankkeissa on lähes aina mukana kuntien rahaa. Rahastosta myönnettävän tuen määrä riippuu muusta julkisesta rahoituksesta. EAKR-rahoitusta haetaan ELY-keskukselta. Haku aloitetaan ottamalla yhteyttä rahoittajan edustajaan, joka neuvoo haun eri vaiheissa. Hakemuksia voi jättää ympäri vuoden, mutta Pohjois-Pohjanmaalla ne käsitellään kahdesti vuodessa hakukierrosten yhteydessä.

KEMERA-rahoitusta eli kestävä metsätalouden rahoituslain mukaista tukea on mahdollista hakea metsien luonnonhoidollisiin kohteisiin. Tukea voidaan myöntää esimerkiksi pienten virtavesielinympäristöjen luonnonhoitoon, metsäojitusalueen ennallistamiseen ja lähteiden kunnostukseen. Rahoituksesta päättää Metsäkeskus. Metsänomistaja on hankkeissa aloitteentekijä. KEMERA-tukea kohteelle hakee Metsäkeskuksen hankevastaava harkintansa jälkeen metsänomistajan suostumuksella. KEMERA-rahoitteiset luonnonhoitohankkeet ovat maanomistajalle maksuttomia.

Harkinnanvaraisia valtion avustuksia myöntävät ELY-keskukset ja Ympäristöministeriö. ELY-keskukselta haettava avustusta voi saada esimerkiksi saariston ympäristönhoitoon ja haja-asutusalueiden jätevesineuvontaan. Ympäristöministeriöstä haettavaa avustusta myönnetään muun muassa valtakunnalliseen ympäristöjärjestötoimintaan sekä virkistysalueiden hankintaan.

Kunnostusavustukset. Valtio voi lähteä mukaan vesistökuunnostuksiin, jotka katsotaan yleisen edun kannalta tärkeiksi. Valtion osuus voi tavallisesti olla enintään 50 % kustannuksista, loppu voidaan kattaa kuntien ja muiden paikallisten toimijoiden tuella sekä talkootyöllä. Valtion mahdollinen osallistuminen kunnostukseen lähtee kirjallisesta kunnostusaloitteesta ELY-keskukseen.

Valtion rahoitustuki kuivatushankkeille on mahdollinen rahoituskanava vesistön tilaan vaikuttaville toimenpiteille, mikäli maankuivatukseen liittyvä uomien perkaus on ajankohtaista. Tuettavissa hankkeissa tulee huomioida ympäristönsuojeluun ja hoitoon liittyvät seikat ja hyödyntää luonnonmukaisen vesirakentamisen menetelmiä. Kuivatushankkeen yhteydessä on mahdollista saada jopa 100 % korvaus harkinnanvaraisiin ympäristönsuojelu- ja hoitotoimenpiteisiin. Tukea haetaan vapaamuotoisesti ELY-keskuksen maaseutu-osastolta. Hakemuksen liitteeksi tarvitaan ojitustoimituksen päätös tai pätevän suunnittelijan laatima suunnitelma kustannusarvoineen ja -ositteluneen.

Yritysyhteistyö on mahdollisuus, joka kunnostajan kannattaa ottaa huomioon. Esimerkiksi kunnostushankkeen tai virkistyskäyttöön liittyvän hankkeen rahoittaminen voi tuoda yritykselle merkittävää imagohyötyä. Eräillä yhtiöillä on myös rahastoja, joiden tuotosta osa voidaan ohjata kunnostushankkeisiin tai muihin vesienhoitohankkeisiin.

Vattenfall-ympäristörahaa voi hakea Vattenfall-puitesopimuksessa mukana olevissa kunnissa tehtäviin vesienhoitoon ja virkistyskäyttöön liittyviin hankkeisiin. Kalajoen vesistöalueella näitä kuntia ovat Reisjärvi, Haapajärvi, Nivala, Alavieska ja Kalajoki. Esityksen soveltuvista hankkeista tekee kunta ja päätöksen rahoituksen jakamisesta puitesopimuksen seurantaryhmä, johon kuuluvat seutukunnat, ELY-keskus ja Vattenfall Sähköntuotanto Oy. Vattenfall-ympäristörahaa voidaan myöntää enintään 50 % hankkeen kustannuksista.